

mišljenja i komentari

Smrt kozama i švercerima

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

Kad sam bio mladić, često sam znao svraćati u zadrugu u nekom imotskom selu. Riječ je o trgovini u kojoj se moglo kupiti sve što seljaku treba, od brašna i mekinja do motika i čavala, koja je usto bila i pomoćna birtija, jer – jasno je – u zadruzi se moglo kupiti i pivo (u to vrijeme posve novo i nadasve neobično piće), koje je bila sušta suprotnost domaćem, ponajviše crnom, oporom i reskom vinu. Zašto ovo pišem? Zato što mi se u pamet urezala zgoda kada se neki zagrijani seljanin okuražio kritizirati novu vlast, lakonski prokomentiravši gospodarsko-političku situaciju: "Smrt kozama i švercerima – a vidi ga sad!"

Riječ je bila o poslijeratnoj paroli kojom se htio novi poredak uvesti među idejno neprosvijećene i klasno neosviještene radne mase. Dakle, trebalo je spriječiti ilegalnu trgovinu duhanom te zabraniti držanje koza. Ono prvo je jasno, jer nijedna država ne voli kad joj se ne plaća porez (iako, kaže narod, krasti državu nije grijeh), no zašto ono drugo? Zato, lijepo smo mi to mladi u školi učili, jer koza u šumi brsti mladice, pa gdje je nekoć gusta šuma rasla, sad vidiš pustu golet. Ne znam koliko u svemu tome ima istine, još manje koliko se politika zatiranja koza odrazila na bogatstvo šumskog fonda, no ono što je bilo više nego očito je da je nakon pomora koza zamalo došlo i do pomora ljudi. Nije se više moglo živjeti od poljoprivrede. I što sad?

Nova je vlast našla svoje, vrlo napredno rješenje: selo treba industrijalizirati! Lokalni su komunisti u selu počeli graditi tvornicu, kovnicu klinova za željezničke pragove – a da kroz selo ne samo da nije prolazila željeznica, nego ni asfaltirana cesta. Struje je bilo taman toliko da je svaka kuća mogla upaliti jednu "šteriku", a deset kilometara unaokolo bio je jedan jedini izvor iz kojeg je jedva kapala voda. No i za to se već našlo rješenje, jer se ispod tvornice gradila velika cisterna za vodu u kojoj će se, govorili su nadobudni naprednjaci, skupljati kišnica s tvorničkog krova.

Ovaj nas primjer nečemu uči: ako nešto ukineš, treba već imati u pripremi nešto drugo što će ono prvo, ukinuto, zamijeniti. Pa

makar bilo i neostvarivo (poput rečene, nikad završene tvornice). No to se nije dogodilo s našim znanstvenim časopisima.

Manimo se eufemizama. Znanstvene časopise nismo ukinuli, nego je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta samo za njih smanjilo subvencije. Manimo se eufemizama, kažem opet, jer nijedan znanstveni ili stručni časopis ne može izlaziti bez primjerene državne potpore. Pogledajte samo na mrežne stranice našeg vodećeg kemijskog časopisa *Croatica Chemica Acta* ili *Prirode*, našeg najstarijeg časopisa za popularizaciju znanosti (izlazi od 1911.). Ti su časopisi već prestali izlaziti, a kako nema izgleda da bi se doznačenim sredstvima naplatila i sama dugovanja, ti časopisi ove godine neće izdati sve brojeve, pa će to onda biti formalan razlog za prestanak njihova sufinanciranja, a time i izlaženja. Možda se neki časopisi i provuku ispod parnog valjka našeg ministarstva, ali – ne bojte se – neće to biti naši najbolji časopisi.

I što sad? Nanesena se šteta više neće moći popraviti. CCA će zbog neredovitog izlaženja izići iz svih relevantnih baza podataka,* a *Priroda* će izgubiti svoje pretplatnike. Iluzija je da će se ti časopisi moći nečim zamijeniti. Jer tko će se nakon svega ovoga usuditi pokrenuti ikakav znanstveni časopis? Osim ako ga mora, kud puklo da puklo, pokrenuti da bi u njemu, i samo u njemu mogao objavljivati svoje znanstvene radove.

I tako smo jednu nerazumnu i kukavičku politiku dotjerali do vrhunca, do njezinih konačnih i nažalost sasvim predvidljivih posljedica. A sve se to moglo spriječiti da su se postavili jasni i objektivni kriteriji za financiranje znanstvenih i stručnih časopisa te da su se na temelju tih i takvih kriterija potom donijele odluke koji će se časopisi sufinancirati, a koji neće. No za tako što je trebalo imati hrabrosti. Smrt kozama i švercerima – i što sad?

* Sva kemijska društva imaju svoje časopise, samo ga hrvatsko neće imati – i to nakon 85 godina izlaženja. Hoće li konačno netko u ovoj zemlji za nešto snositi odgovornost?